

Magdalena Niewiadomska-Krawczyk

Kurator sądowy jako funkcjonariusz publiczny – rozważania na tle art. 115 § 13 pkt 3 kk

Probation officer as a public official – considerations based on rule of art. 115 § 13 p. 3 Criminal Code

Niniejszy artykuł dotyka problematyki uczynienia kuratora sądowego (zarówno zawodowego, jak i społecznego) funkcjonariuszem publicznym.

Celem opracowania jest próba znalezienia odpowiedzi na pytanie, czy objęcie kuratora społecznego definicją funkcjonariusza publicznego jest świadomym zabiegiem legislacyjnym, a także, czy jest to zasadne w świetle obowiązujących przepisów określających prawa i obowiązki kuratorów zawodowych i społecznych, i ich wzajemne relacje.

Ponadto podejmuje ono kwestię zasadności szczególnej ochrony, a także obciążania kuratorów społecznych odpowiedzialnością karną za popełnienie przestępstwa, którego podmiotem może być funkcjonariusz publiczny.

Słowa kluczowe: kurator sądowy, funkcjonariusz publiczny, odpowiedzialność karna, szczególna ochrona prawna, podmiot przestępstwa.

This article refers to the problem of giving a probation officer (professional as well as social) the status of public official.

The aim of this paper is trying to find out the answer to the question, if embrace a social probation officer the definition of public official is aware of legislative procedure and if it is appropriate due to the rules defining the rights and responsibilities of social and professional probation officers and their mutual relations.

Apart of it this paper takes the question of legitimacy for the special protection the same as special criminal responsibility of social probation officers for making crime as a public official.

Key words: probation officer, public official, criminal responsibility, special law protection, entity of crime.

I

Śledząc kształtowanie się przepisów określających funkcjonowanie kuratorskiej służby sądowej oraz prawa i obowiązki kuratorów sądowych można zauważyć dążenie ustawodawcy do nadania tej grupie zawodowej odpowiedniego statusu.

Pierwszym krokiem było przyznanie zawodowemu kuratorowi sądowemu statusu organu postępowania wykonawczego, co nastąpiło z wejściem w życie obowiązującego kodeksu karny wykonawczego¹. Ten zabieg umożliwił kuratorowi występowanie w odpowiedniej roli procesowej w postępowaniu wykonawczym, w celu dokonania czynności o charakterze procesowym, koniecznych z punktu widzenia wykonania orzeczenia sądu w sprawach karnych.

Kolejnym etapem „umacniania pozycji” kuratorskiej służby sądowej było niewątpliwie uchwalenie Ustawy o kuratorach sądowych². Ten akt prawny określił ustrój kuratorskiej służby sądowej oraz nadał status zarówno zawodowemu kuratorowi sądowemu, jak i kuratorowi społecznemu, odpowiednio kształtując wymagania, warunki mianowania i powołania, prawa i obowiązki, a także zasady odpowiedzialności każdego z nich.

Ostatecznie od 1 stycznia 2002 r. zmieniono, zawartą w art. 115 § 13 pkt 3 kk, definicję legalną funkcjonariusza publicznego, obejmując tym pojęciem kuratora sądowego³. Umieszczenie kuratora sądowego w jednej grupie z innymi organami postępowania, tj. sędzią, prokuratorem, ławnikiem, komornikiem, notariuszem, syndykiem itd., świadczy o pozycji tego organu wśród podmiotów związanych z szeroko ujętym wymiarem sprawiedliwości.

Podkreślić jednak należy, że ta ostatnia zmiana wywołała reakcję zarówno nauki, jak i praktyki. Wątpliwości budziła zasadność rozszerzenia desygnatów pojęcia „funkcjonariusz publiczny” na kuratorów społecznych.

¹ Art. 2 kkw ustawy z 6.06.1997 r. – *Kodeks karny wykonawczy* (Dz.U. nr 90, poz. 557 ze zm.).

² Ustawa z 27.07.2001 r. (tekst jedn. Dz. U. z 2014 r., poz. 795).

³ Zmiany dokonano na podstawie art. 95 ustawy wskazanej w przyp. 2.

Celem niniejszego opracowania jest zatem próba znalezienia odpowiedzi na pytanie, czy wspomniana wyżej zmiana jest świadomym zabiegiem legislacyjnym czy też jest efektem „niedopatrzenia” ustawodawcy oraz czy w świetle obowiązujących przepisów, zwłaszcza tych określających prawa i obowiązki kuratorów zawodowych i społecznych i ich wzajemne relacje, zasadne jest objęcie pojęciem „funkcjonariusza publicznego” także kuratora społecznego.

W konsekwencji należy rozważyć także kwestię zasadności obciążania kuratorów sądowych odpowiedzialnością karną za popełnienie przestępstwa, którego podmiotem może być funkcjonariusz publiczny.

II

Szukając odpowiedzi na postawione wyżej pytania przypomnieć trzeba, że na gruncie *Kodeksu karnego* z 1969 r. status funkcjonariusza publicznego przysługiwał jedynie kuratorowi zawodowemu⁴. Z definicji legalnej, umieszczonej w art. 120 § 11 dkk, wynikało, że na pojęcie „funkcjonariusza publicznego” składały się trzy grupy desygnatów⁵. Pierwsza, określona została za pomocą konkretnych nazw, np. sędzia, ławnik, prokurator, poseł na sejm, radny⁶. Drugą grupę tworzyły osoby pełniące określone funkcje, tj. pracownicy administracji państwowej (chyba że pełnią wyłącznie czynności usługowe), osoby spoza administracji państwowej, o ile zajmują stanowisko kierownicze lub pełnią funkcję związaną ze szczególną odpowiedzialnością w wymienionych w tym przepisie jednostkach bądź są szczególnie odpowiedzialne za ochronę porządku lub bezpieczeństwa publicznego lub też za ochronę mienia społecznego⁷. Trzecią grupę desygnatów stanowiły „inne osoby

⁴ Ustawa z 19.04.1969 r. – *Kodeks karny* (Dz. U. nr 13, poz. 94 ze zm.) – dalej dkk.

⁵ Art. 120 § 11 dkk: „Funkcjonariusz publiczny jest to: – osoba będąca pracownikiem administracji państwowej, chyba, że pełni wyłącznie czynności usługowe; – sędzia, ławnik ludowy, prokurator; – osoba zajmująca kierownicze stanowisko lub pełniąca funkcje związane ze szczególną odpowiedzialnością w innej państwowej jednostce organizacyjnej, organizacji spółdzielczej lub innej organizacji społecznej ludu pracującego; – osoba szczególnie odpowiedzialna za ochronę porządku lub bezpieczeństwa publicznego lub też za ochronę mienia społecznego; – osoba pełniąca czynną służbę wojskową; – inna osoba korzystająca z mocy przepisu szczególnego z ochrony prawnej przewidzianej dla funkcjonariuszy publicznych. Funkcjonariuszem publicznym w rozumieniu tego kodeksu jest również poseł na Sejm oraz radny”.

⁶ Por. M. Siewierski, [w:] J. Bafia, K. Mioduski, M. Siewierski, *Kodeks karny Komentarz, t. I, Część ogólna*, Warszawa 1987, s. 363.

⁷ Zob. K. Buchała, [w:] K. Buchała, Z. Ćwiąkałski, M. Szewczyk, A. Zoll, *Komentarz do kodeksu karnego. Część ogólna*, Warszawa 1990, s. 407.

korzystające z mocy przepisu szczególnego z ochrony prawnej, przewidzianej dla funkcjonariuszy publicznych”⁸.

W tym zakresie był to przepis odsyłający do przepisów szczególnych, które udzielały pewnym osobom ochrony prawnej, takiej jaka przysługiwała funkcjonariuszom publicznym⁹.

Jak wynika z powyższego wyliczenia w definicji funkcjonariusza publicznego, funkcjonującej pod rządem dkk, nie posługiwano się wprost terminem „kurator zawodowy”. Niemniej jednak status funkcjonariusza publicznego wynikał z zaliczenia kuratora zawodowego do grupy osób „korzystających z mocy przepisu szczególnego z ochrony prawnej, przewidzianej dla funkcjonariuszy publicznych”.

Tym szczególnym przepisem była treść § 12 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 2 kwietnia 1971 r. w sprawie dozoru i nadzoru ochronnego¹⁰. Wspomniany akt wykonawczy nie przewidywał jednak takiego statusu dla kuratora społecznego. Oczywiście zatem było, że status ten łączony był z zawodowym charakterem wykonywanych zadań.

Taki stan rzeczy potwierdza również orzecznictwo z tamtego okresu. Dla przykładu Sąd Najwyższy w wyroku z 9 maja 1983 r.¹¹ stwierdził, że społeczny charakter pełnionej przez kuratora sądowego funkcji nie pozwalał zaliczyć go do funkcjonariuszy publicznych.

Wraz z wejściem w życie *Kodeksu karnego* z 1997 r., zmianie uległ również sposób definiowania pojęcia „funkcjonariusz publiczny”¹². Definicja legalna omawianego pojęcia została określona w art. 115 § 13 kk. Warto wspomnieć, że przepis ten ulegał nowelizacjom, w wyniku których rozszerzano katalog desygnatów owego pojęcia¹³. Jedną z takich zmian była konsekwencją uchwalenia ustawy o kuratorach sądowych, w wyniku której, w przepisie art 115 § 13 pkt 3 kk skreślono wyraz „zawodowy”, pozostawiając termin „kurator sądowy”¹⁴.

Obecnie, zgodnie z treścią art. 115 § 13 kk, funkcjonariuszem publicznym jest:

- 1) Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej,

⁸ W. Wolter, [w:] I. Andrejew, W. Świda, W. Wolter, *Kodeks karny z komentarzem*, Warszawa 1973, s. 381.

⁹ Ibidem.

¹⁰ Dz. U. nr 9, poz. 95.

¹¹ I KR 85/83, OSNPG 1984, z. 2, poz. 9.

¹² Ustawa z 6.06.1997 r. – *Kodeks karny* (Dz. U. nr 128, poz. 840 ze zm.).

¹³ Np. pkt 2a dodany został przez ustawę z 23.01.2004 r. (Dz. U. nr 25, poz. 219), pkt 3 zmieniony ustawą z 15.06.2007 r. (Dz. U. nr 123, poz. 850), zaś pkt 9 dodany ustawą z 20.05.2010 r. (Dz. U. nr 98, poz. 626).

¹⁴ Zob. przypis nr 3.

- 2) poseł, senator, radny,
- 2a) poseł do Parlamentu Europejskiego,
- 3) sędzia, ławnik, prokurator, funkcjonariusz finansowego organu postępowania przygotowawczego lub organu nadrzędnego nad finansowym organem postępowania przygotowawczego, notariusz, komornik, kurator sądowy, syndyk, nadzorca sądowy i zarządca, osoba orzekająca w organach dyscyplinarnych działających na podstawie ustawy,
- 4) osoba będąca pracownikiem administracji rządowej, innego organu państwowego lub samorządu terytorialnego, chyba że pełni wyłącznie czynności usługowe, a także inna osoba w zakresie, w którym uprawniona jest do wydawania decyzji administracyjnych,
- 5) osoba będąca pracownikiem organu kontroli państwowej lub organu kontroli samorządu terytorialnego, chyba że pełni wyłącznie czynności usługowe,
- 6) osoba zajmująca kierownicze stanowisko w innej instytucji państwowej,
- 7) funkcjonariusz organu powołanego do ochrony bezpieczeństwa publicznego albo funkcjonariusz Służby Więziennej,
- 8) osoba pełniąca czynną służbę wojskową,
- 9) pracownik międzynarodowego trybunału karnego, chyba że pełni wyłącznie czynności usługowe.

Jak łatwo zauważyć, ustawodawca stworzył zamknięty katalog podmiotów, przy czym ograniczył się do wskazania dwóch grup desygnatów omawianego pojęcia¹⁵. Pierwsza określona została za pomocą konkretnej nazwy (pkt 1-3). W tej właśnie grupie znalazł się również kurator sądowy (początkowo tylko zawodowy).

Druga grupa obejmuje osoby pełniące określone funkcje bądź zajmujące określone stanowisko w organach i instytucjach wskazanych w omawianym przepisie. Tym samym ustawodawca zrezygnował z klauzuli mówiącej o „innych osobach korzystających z mocy przepisu szczególnego z ochrony prawnej, przewidzianej dla funkcjonariuszy publicznych”¹⁶.

¹⁵ Por. G., Rejman, [w:] G. Rejman (red.), *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz*, Wyd. C.H.Beck, Warszawa 1999, s.1438 i nast. oraz P. Hofmański, [w:] O. Górniok (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Wyd. Lexis Nexis, Warszawa 2004, s.387 i nast. Zob. też Wyrok SN z 8.05.2015 r. III KK 423/14, *LEX nr 1710370*.

¹⁶ W zakresie definicji funkcjonariusza publicznego por. M. Budyn-Kulik, [w:] M. Mozgawa (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Wyd. Wolters Kluwer, 2015, lex el. (dostęp: sierpień 2016); J. Giezek, *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz*, Wyd. Wolters Kluwer, 2012, lex.el. (dostęp: sierpień 2016); A. Marek, *Kodeks karny. Komentarz*, Lex 2010 r., lex el. (dostęp: sierpień 2016), A. Grześkowiak, K. Wiak (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Wyd. 4, Warszawa 2016 r., legalis online (dostęp: sierpień 2016); P. Daniluk, [w:] R. Stefański (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, wyd. 16, 2016 r., legalis online (dostęp: sierpień 2016); R. Zawłocki, [w:] M. Królikowski, R. Zawłocki (red.), *Kodeks karny. Część ogólna*, t. II, Wyd. 3, 2015 r. legalis online (dostęp: sierpień 2016).

Przyjęta przez ustawodawcę w kk z 1997 r. konstrukcja definicji funkcjonariusza publicznego została w literaturze przedmiotu poddana krytyce z wielu powodów¹⁷. Ich omówienie wykracza poza temat niniejszego opracowania, dlatego też nie będą one przedmiotem analizy.

Jednak podkreślić należy, iż kontrowersje w obowiązującym stanie prawnym wywołuje fakt objęcia statusem funkcjonariusza publicznego także kuratora społecznego.

W tym miejscu zasadne wydaje się rozważanie, czy ów zabieg ustawodawcy był „przemysłany”, a zatem celowy, czy też był wynikiem „przeoczenia”. Jak zostało już wyżej wspomniane, efektem wejścia w życie ustawy o kuratorach sądowych była zmiana w definicji funkcjonariusza publicznego, polegająca na zastąpieniu wyrazu „zawodowy” wyrazem „sądowy”. Jednocześnie zauważyć trzeba, że w art. 2 ust. 1 ustawy o kuratorach sądowych¹⁸ wprowadzono definicję legalną pojęcia „kurator sądowy”, z której wynika, że kuratorem sądowym jest kurator zawodowy oraz kurator społeczny¹⁹. Skoro tak, to przyjąć należy, iż rozszerzenie desygnatów pojęcia „funkcjonariusz publiczny” było świadomym zabiegiem legislacyjnym ustawodawcy, który uznał, że nadany kuratorowi sądowemu (a zatem zarówno zawodowemu, jak i społecznemu) status, uzasadnia umieszczenie go w grupie funkcjonariuszy publicznych.

III

W piśmiennictwie przedmiotu zasadnie wskazuje się, iż „przyznanie określonej klasie podmiotów statusu funkcjonariuszy publicznych w płaszczyźnie prawa karnego implikuje konsekwencje dwojakiego rodzaju. Po pierwsze, osoby zaliczone do tego kręgu objęte są szczególnym, wzmożonym reżimem ochrony prawnokarnej. Po drugie, status ten oznacza, że osoba, której on dotyczy, stać się może podmiotem przestępstwa należącego do szczególnej klasy przestępstw indywidualnych, nazywanych tradycyjnie przestępstwami urzędniczymi”²⁰.

¹⁷ Szerzej na ten temat zob. J. Wyrembak, *Pojęcie funkcjonariusza publicznego w prawie karnym*, „Państwo i Prawo” 2007, nr 4, s. 83 i nast.

¹⁸ Zob. przypis nr 2.

¹⁹ Zob. T. Jedynak, [w:] T. Jedynak, K. Stasiak, *Ustawa o kuratorach sądowych. Komentarz*, Wyd. Lexis Nexis, Warszawa 2014, s. 33.

²⁰ Ibidem, s. 83.

Odnosząc to do kuratora sądowego, należy podkreślić, że działanie na rzecz prawidłowego wykonania orzeczenia sądu karnego, a w konsekwencji na rzecz utrzymania porządku publicznego, wymaga posługiwania się różnego typu narzędziami.

Wydaje się, że właśnie status funkcjonariusza publicznego stanowi tego rodzaju narzędzie. W pierwszej kolejności służy ono ochronie kuratora przed różnego rodzaju „atakami z zewnątrz”, tj. od podopiecznych dozorowanych, kontrolowanych oraz innych osób, z którymi kontaktuje się kurator wykonując orzeczenie sądu, jak również przed atakami „od wewnątrz”, tj. od podmiotów związanych z szeroko pojętym wymiarem sprawiedliwości czy też innych podmiotów „urzędniczych”, z którymi kurator wykonując swoje zadania spotyka się na co dzień. Chodzi tu zatem o ochronę przed czynami zabronionymi skierowanymi przeciwko funkcjonariuszowi publicznemu, np. naruszenie nietykalności (art. 222 kk), czynna napaść (art. 223 kk), wymuszenie czynności urzędowych (224 kk), czy znieważenie funkcjonariusza publicznego (art. 226 kk).

Taka ochrona należy się bezsprzecznie kuratorowi zawodowemu, który jako profesjonalista podejmuje szereg zadań zmierzających do wykonania orzeczeń, w tym organizuje i kontroluje wykonanie kary ograniczenia wolności czy sprawuje dozór wobec skazanych poddanych oddziaływaniom w ramach probacji, a to z kolei wiąże się z podejmowaniem szeregu decyzji o charakterze procesowym, jako organ postępowania wykonawczego, mających znaczący wpływ na proces wykonania poszczególnych środków reakcji karnej.

Należy mieć jednak świadomość, że bycie funkcjonariuszem publicznym w rozumieniu prawa karnego nie wiąże się wyłącznie z przywilejami. Funkcjonariusz publiczny może być podmiotem przestępstw, tzw. „urzędniczych”, jak np. sprzedajność (art. 228 kk) czy nadużycie funkcji lub niedopełnienie obowiązków (art. 231 kk). Należy pamiętać, że kurator zawodowy jest samodzielny w zakresie wykonywania zadań i podejmowania związanych z nimi decyzji. Ponadto jako profesjonalista sprawuje nadzór nad kuratorami społecznymi oraz innymi podmiotami sprawującymi dozór, o ile został im powierzony. W tym zakresie ponosi pełną odpowiedzialność za dokonywane czynności. Choć ustawa o kuratorach sądowych przewiduje odpowiedzialność porządkową albo dyscyplinarną za naruszenie obowiązków kuratora, to nie wyklucza to ewentualnej odpowiedzialności karnej, szczególnie z art. 231 kk.

Mając na uwadze powyższe rozważania, otwarta zostaje nadal kwestia zasadności przyjętego w obowiązującym art. 115 § 13 pkt 3 kk rozwiązania, a mianowicie rozszerzenia statusu funkcjonariusza publicznego także na kuratora społecznego.

O powadze problemu świadczy fakt, iż był on przedmiotem zainteresowania Sądu Najwyższego w postanowieniu z 28 października 2009 r.²¹, na skutek skierowanego przez sąd odwoławczy pytania prawnego dotyczącego wykładni tego właśnie przepisu.

Sąd okręgowy rozpoznając środek odwoławczy od orzeczenia sądu rejonowego, który uznał winnym oskarżonego o znieważenie oraz czynną napaść na kuratora społecznego, tj. o czyn z art. 226 § 1 kk i 222 § 1 kk w związku z art. 11 § 2 kk, powziął wątpliwość co do tego, czy kuratorowi społecznemu przysługuje status funkcjonariusza publicznego na gruncie art. 115 § 13 pkt 3 kk.

Sąd Najwyższy wprawdzie odmówił podjęcia uchwały z uwagi na fakt, iż wątpliwości sądu okręgowego nie miały obiektywnego uzasadnienia, a przedstawione zagadnienie nie wymagało zasadniczej wykładni ustawy, jednak odniósł się do kwestii ewentualnej niezasadności takiego uregulowania. Zdaniem Sądu Najwyższego zakres znaczeniowy użytego w art. 115 § 13 pkt 3 kk pojęcia „kurator sądowy” sprecyzowany został w definicji legalnej, wykluczając skuteczność jakichkolwiek zabiegów interpretacyjnych w płaszczyźnie wykładni językowej i systemowej.

Sąd Najwyższy zauważył, że pojęcie „kurator sądowy”, zgodnie z art. 2 ust. 1 ustawy o kuratorach sądowych, obejmuje zarówno kuratorów zawodowych, jak i społecznych. Z tego zatem należy wnosić, iż każdemu z nich przysługuje status funkcjonariusza publicznego. Z tym stanowiskiem bezsprzecznie należy się zgodzić.

Sąd Najwyższy stwierdził jednak, że brak zawilości językowych wymagających wykładni nie wyklucza rozważenia zasadności czy celowości takiego uregulowania.

Sąd odwoławczy podniósł nieracjonalność takiego uregulowania, uzasadniając to m.in. faktem społecznego charakteru pełnionej funkcji, a także braku samodzielności w podejmowaniu czynności przez kuratorów społecznych, którzy podlegają nadzorowi kuratora zawodowego.

Analizując przepisy ustawy o kuratorach sądowych łatwo bowiem zauważyć, że ustawodawca stawia inne, niższe wymagania kandydatom

²¹ Sygn. Akt I KZP 17/09, OSNKW 2009, nr 12, poz. 102.

na kuratorów społecznych, inaczej określa tryb powierzania im obowiązków oraz ich nadzorowania, jak również odmiennie kształtuje ich odpowiedzialność za uchybienia w wykonywaniu powierzonych obowiązków.

Odnosząc się do argumentów mających wskazywać na rzekomą nieracjonalność uznania społecznych kuratorów sądowych za funkcjonariuszy publicznych, Sąd Najwyższy stanął na stanowisku, że „nie ma przekonujących podstaw do kwestionowania publicznego charakteru i doniosłości podejmowanych przez nich czynności, ani niezbędnego do ich wykonywania szczególnego społecznego zaufania”.

Bez znaczenia w tej kwestii, zdaniem Sądu Najwyższego, pozostaje fakt, iż „wykonują oni zadania zlecone przez zawodowego kuratora sądowego – wszak i kurator zawodowy nie decyduje o treści i zakresie własnych czynności, lecz podejmuje je na zlecenie uprawnionego organu lub w wykonaniu orzeczenia sądu. Co istotne, zakres zadań społecznych i zawodowych kuratorów sądowych, w tym zadań o charakterze kontrolnym, związanych z wykonywaniem orzeczeń sądu – poza nielicznymi wyjątkami – jest zbieżny”.

Ponadto Sąd Najwyższy stwierdził, że dla spełnienia doniosłych społecznie czynności, których znaczenie w realiach współczesnych wzrasta – wskazane jest zaaprobowanie, a nie kwestionowanie, obowiązującego statusu prawnego kuratora sądowego. Dotyczy to również regulacji zawartej w treści art. 115 § 13 kk i wynikających z niej konsekwencji.

Podsumowując przedstawione wywody Sądu Najwyższego, należy przyznać rację, że zakres czynności wykonywanych przez kuratorów społecznych w zakresie powierzonych im dozorów, (obecnie także stosownie do art. 169b kkw) nie odbiegają znacząco od czynności wykonywanych w tym zakresie przez kuratorów zawodowych.

Odnosząc się do przepisów o kuratorach sądowych, stwierdzić należy, że kuratorzy społeczni składają taką samą rotę ślubowania, posiadają takie same uprawnienia w zakresie wykonywania powierzonych im obowiązków, przysługujące na podstawie art. 9 ustawy. Trudno zatem w tej sytuacji odmówić im ochrony prawnej przysługującej funkcjonariuszom publicznym. W codziennych kontaktach z dozorowanymi są oni narażeni na takie same ataki jak kuratorzy zawodowi, co potwierdza stan prawny, będący przedmiotem rozstrzygnięcia w omawianej sprawie.

Należy jednak pamiętać, że z przywilejami nieodłącznie związana jest też odpowiedzialność funkcjonariusza publicznego. Wydaje się, że w tym zakresie mogą pojawić się największe wątpliwości. Czy rzeczywiście

kurator społeczny, który nie jest samodzielny w swoich działaniach, które wymagają potwierdzenia przez kuratora zawodowego sprawującego nadzór, ma być obciążony odpowiedzialnością karną, np. za niedopełnienie obowiązków lub przekroczenie uprawnień. Tu oczywiście stanowiska mogą być różne.

Pozostaje jednak faktem, że nie da się rozdzielić tych kwestii.

Już w okresie obowiązywania kk z 1969 r. pojawiały się wątpliwości czy każda osoba, której ustawa nadaje status funkcjonariusza publicznego, jest tym samym zarówno potencjalnym przedmiotem bezpośredniego działania, jak i zdatnym podmiotem do popełnienia przestępstwa indywidualnego²². Kontrowersje były wynikiem wprowadzenia do definicji funkcjonariusza publicznego klauzuli mówiącej o „innych osobach korzystających z mocy przepisu szczególnego z ochrony prawnej, przewidzianej dla funkcjonariuszy publicznych”²³. Wskazywano, że może to sugerować, iż chodzi tu wyłącznie o status funkcjonariusza publicznego co do przedmiotu czynności wykonawczej, nie zaś podmiotu przestępstwa. Jednak, jak zauważył wówczas W. Wolter, „wniosek taki nie jest logicznie konieczny (...) sformułowanie przepisu art. 120 § 11 nie daje wyraźnej podstawy do wprowadzenia różnicowań (...)”²⁴. Idąc dalej tym tokiem rozumowania należy stwierdzić, że skoro na gruncie kk z 1969 r. przyjmowano nierozłączność przywilejów z odpowiedzialnością, wynikającą z bycia funkcjonariuszem publicznym, to tym bardziej w obecnym stanie prawnym, gdy ustawodawca zrezygnował z owej klauzuli, nie powinno być wątpliwości, że bycie funkcjonariuszem publicznym oznacza zarówno wzmożoną ochronę, ale też odpowiedzialność.

Skoro zatem uznajemy, że kuratorowi społecznemu przysługują przywileje związane z byciem funkcjonariuszem publicznym, to tym samym uznać musimy, że ponosi on odpowiedzialność w zakresie wykonywanych zadań, tym bardziej, że przepis art. 115 § 13 pkt 3 wymienia kuratora sądowego wprost jako funkcjonariusza publicznego.

Takie stanowisko nie jest nieuzasadnione w obowiązującym stanie prawnym. Pamiętać bowiem trzeba, że choć kurator społeczny nie jest profesjonalistą, nie jest też samodzielny w podejmowanych działaniach, to jednak przekazywane przez niego informacje i składane dokumenty

²² W. Wolter, op. cit., s. 382.

²³ Art. 120 § 11 kk z 1969 r.

²⁴ W. Wolter, op. cit., s. 382.

są wielokroć podstawą dalszych decyzji procesowych podejmowanych przez kuratorów zawodowych, które nie dość, że mają kolosalne znaczenie procesowe, to często decydują o wykonaniu środka prawnokarnej reakcji na przestępstwo, a tym samym o losie skazanego.

Skoro tak, to wzajemne relacje pomiędzy kuratorem zawodowym a podległym mu kuratorem społecznym muszą opierać się na wzajemnym zaufaniu. Kurator zawodowy może bowiem skontrolować treść sprawozdania i tym samym zweryfikować podejmowane czynności, ale nie jest w stanie w każdym przypadku stwierdzić, czy informacje w nim zawarte pochodzą z rzetelnie przeprowadzonej wizyty czy też są „wysane z palca”. W tym drugim przypadku łatwo o podjęcie złej decyzji. Trudno sobie wyobrazić, by odpowiedzialność spoczywała wówczas jedynie na kuratorze zawodowym.

Ponadto warto podnieść, że choć kurator społeczny nie wykonuje zleconych zadań jako zawodowiec, ale pobiera za ich wykonanie „ryczałt”, co powinno skłonić go do rzetelnego wywiązywania się z nałożonych obowiązków. Wydaje się, że jest to kolejny argument przeciwko zbyt pochopnemu „zwalnianiu” kuratorów społecznych z odpowiedzialności.

IV

Podsumowując przeprowadzone w niniejszym opracowaniu wywody, stwierdzić trzeba, że poszerzenie zakresu znaczeniowego pojęcia funkcjonariusza publicznego i objęcie nim także kuratora społecznego zapewne jest przemyślanym zabiegiem legislacyjnym, mającym oparcie w przepisach prawa. Prawdopodobnie służyć ma ono podkreśleniu rangi kuratora sądowego, niezależnie od charakteru sprawowanej funkcji.

Ponadto, pomimo istniejących, zarówno w nauce, jak i w praktyce wymiaru sprawiedliwości, wątpliwości co do zasadności takiego rozwiązania, warto zwrócić uwagę na dwie kwestie, przemawiające na jego korzyść.

Po pierwsze istotne znaczenie z punktu widzenia realizacji obowiązków przez kuratorów sądowych ma zapewnienie tej grupie ochrony prawnej przed różnego rodzaju naruszeniami ze strony osób trzecich. Jak zostało wykazane, wzmożonej ochronie prawnej, przysługującej

funkcjonariuszowi publicznemu, towarzyszy zwiększona odpowiedzialność, m.in. za „naruszenia”, czy „przekroczenia” odpowiednio obowiązków i uprawnień. Niemożliwe jest zatem oddzielenie, w tym przypadku, przysługujących przywilejów od ponoszonej odpowiedzialności.

Po drugie, paradoksalnie, owo wzmożenie ochrony prawnej i towarzyszące mu zwiększenie odpowiedzialności prawnej, związane z „byciem funkcjonariuszem publicznym”, służy zapewnieniu prawidłowości realizacji orzeczeń sądowych, co – z punktu widzenia zadań kuratora sądowego – ma znaczenie priorytetowe.

Bibliografia

- Andrejew I, Świda W., Wolter W., *Kodeks karny z komentarzem*, Warszawa 1973.
- Bafia J., Mioduski K., Siewierski M., *Kodeks karny Komentarz, t. I, Część ogólna*, Warszawa 1987.
- Buchała K., Cwiąkański Z., Szewczyk M., Zoll A., *Komentarz do kodeksu karnego. Część ogólna*, Warszawa 1990.
- Giezek J., *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz*, Wyd. Wolters Kluwer, Warszawa 2012.
- Górniok O. (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Wyd. Lexis Nexis, Warszawa 2004.
- Grzeškowiak A., Wiak K. (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Wyd. 4, Warszawa 2016.
- Jedynak T., Stasiak K., *Ustawa o kuratorach sądowych. Komentarz*, Wyd. Lexis Nexis, Warszawa 2014.
- Królikowski M., Zawłocki R. (red.), *Kodeks karny, t. II, Część ogólna*, Wyd. 3, 2015.
- Marek A., *Kodeks karny. Komentarz*, Lex 2010.
- Rejman G. (red.), *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz*, Wyd. C.H.Beck, Warszawa 1999.
- Stefański R. (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, wyd. 16, 2016.
- Wyrembak J., *Pojęcie funkcjonariusza publicznego w prawie karnym*, „Państwo i Prawo” 2007, nr 4, s. 83 i nast.

Akty prawne :

- Ustawa z 6.06.1997 r. – *Kodeks karny wykonawczy* (Dz. U. nr 90, poz. 557 ze zm.).
- Ustawa z 27.07.2001 r. o kuratorach sądowych (tekst jedn. Dz. U. z 2014 r., poz. 795).
- Ustawa z 19.04.1969 r. – *Kodeks karny* (Dz. U. nr 13, poz. 94 ze zm.).
- Ustawa z 6.06.1997 r. – *Kodeks karny* (Dz. U. nr 128, poz. 840 ze zm.).
- Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 2.04.1971 r. w sprawie dozoru i nadzoru ochronnego (Dz. U. nr 9, poz. 95).

Orzecznictwo:

- Wyrok SN z 9.05.1983 r. I KR 85/83, OSNPG 1984, z. 2, poz. 9.
- Wyrok SN z 8.05.2015 r. III KK 423/14, LEX nr 1710370.
- Postanowienie SN z 28.10.2009 r. I KZP 17/09, OSNKW 2009, nr 12, poz. 102.

